

Evaluatiesystematiek ten behoeve van de beleidsnota 'Een biologische markt te winnen'

H. Lieffijn
W. Arendse
J. Leferink
L. Lekkerkerk
J. van Vliet
M. van Wolfswinkel

landbouw, natuurbeheer
en visserij

© 2002 Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Rapport EC-LNV nr. 2002/133 E
Ede/Wageningen, 2002

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Oplage *alleen elektronische beschikbaar*

Productie Expertisecentrum LNV
 Bedrijfsvoering/Vormgeving en Presentatie
 Bezoekadres : Marijkeweg 24
 Postadres : Postbus 30, 6700 AA Wageningen
 Telefoon : 0317 474801
 Fax : 0317 427561
 E-mail : Balie@eclnv.agro.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Beleidsevaluatie	7
2.1	Begrippen	7
2.2	VBTB	8
2.3	Stappen	9
3	Beleidsanalyse	11
3.1	Opbouw van de nota	11
3.2	Inhoud van de nota	11
3.3	Omissies	12
4	Effectiviteit	13
4.1	Indicatoren en streefwaarden per speerpunt	13
4.1.1	Vraaggerichtheid	13
4.1.2	Transparantie	14
4.1.3	Kennis	15
4.1.4	Productie	17
4.1.5	Overig	18
4.2	Indicatoren en streefwaarden op outcome-niveau	19
5	Efficiëntie	21
6	Proces/organisatie	23
6.1	Inleiding	23
6.2	Onderzoeksvragen	23
6.2.1	LNV-intern	23
6.2.2	Samenwerking in de keten	23
6.2.3	Voorlichting	24
6.2.4	Onderzoek	24
6.2.5	Onderwijs	24
6.2.6	Controle	24
6.2.7	Productie	24
6.3	Uitvoering	24

7	Tussenevaluatie 2002	25
7.1	Inleiding	25
7.2	Effectvragen	25
7.3	Procesvragen	26
8	Aanbevelingen	27
	Bijlage 1: Causaliteitschema's	29
	Bijlage 2: Indicatoren van het AKC	37
	Bijlage 3: Cijfermateriaal bij het speerpunt Kennis	39
	Bijlage 4: Berekening streefwaarden speerpunt Productie	41

1 Inleiding

In het najaar van 2000 is de Beleidsnota biologische landbouw 'Een biologische markt te winnen' uitgekomen. Deze nota beschrijft de inzet van het Ministerie van LNV voor de periode 2001 tot 2004 om de biologische landbouw te stimuleren.

De Minister heeft de Tweede Kamer toegezegd de ketenaanpak, die de Beleidsnota voorstaat, in 2002 te evalueren. Belangrijkste redenen voor deze evaluatie zijn:

- vaststellen van de effectiviteit van de ketenbusinessplannen;
- aanleveren van input voor de discussie over continuering van de omschakelingsregeling, de RSBP¹.

Daarnaast zal de Beleidsnota aan het einde van de beleidsperiode (2004) integraal worden geëvalueerd.

In dit document is een systematiek opgenomen aan de hand waarvan de nota 'Een biologische markt te winnen' kan worden geëvalueerd. In hoofdstuk 2 wordt uiteengezet wat onder beleidsevaluatie moet worden verstaan. Hoofdstuk 3 schetst in het kort de hoofdlijnen van de Nota (beleidsanalyse). Hoofdstuk 4 bevat de indicatoren en onderzoeksvragen aan de hand waarvan de effecten van het beleid kunnen worden vastgesteld. In hoofdstuk 5 wordt kort uiteengezet waarom geen onderzoeksofzet voor de efficiëntie van het beleid kon worden gemaakt. Hoofdstuk 6 bevat onderzoeksvragen voor het onderdeel 'proces' van de evaluatie. Het document wordt afgesloten met aanbevelingen voor vervolgstappen, die nodig zijn voor de organisatie en uitvoering van de evaluaties (hoofdstuk 7).

¹ RSBP: Regeling Stimulering Biologische Productie; deze regeling biedt financiële ondersteuning voor ondernemers die omschakelen naar biologische landbouw.

2 Beleidsevaluatie

2.1 Begrippen

De ervaring wijst uit dat er verschillende (onuitgesproken) verwachtingen bestaan over de evaluatie van een beleidsactie. Om misverstanden hieromtrent te voorkomen volgen hier enige begripsomschrijvingen en een beschrijving van de evaluatiefilosofie (methodologie). De definities zijn afkomstig van het vak 'Beleidskunde' van de Open Universiteit.

Beleid is het streven naar het bereiken van bepaalde doeleinden met bepaalde middelen in een bepaalde tijdvolgorde.

Beleid kent dus duidelijke doelen, er is sprake van de inzet van instrumenten om die doelen te bereiken (voorlichting, wet- en regelgeving, financiële prikkels, collectieve voorzieningen) en er is sprake van een planmatige aanpak.

Evaluëren is het beoordelen van een bepaald verschijnsel aan de hand van bepaalde criteria.

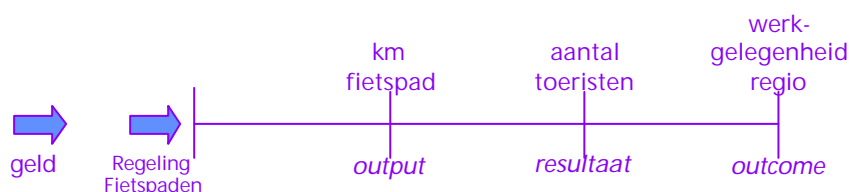
Van een evaluator wordt dus een oordeel verwacht. Zo'n oordeel is alleen mogelijk als duidelijk is waarover een oordeel moet worden gegeven: het verschijnsel moet duidelijk worden gedefinieerd. Een objectief oordeel is mogelijk als er objectieve criteria beschikbaar zijn, waarmee de waargenomen verschijnselen kunnen worden vergeleken.

Beleidsevaluatie is het beoordelen van de inhoud, effecten en processen van beleid, aan de hand van de verwachte effecten van het beleid.

De gerealiseerde effecten van het beleid moeten dus worden vergeleken met de oorspronkelijke verwachtingen, die als criteria functioneren voor de evaluatie. Dit zijn dus de concrete beleidsdoelen. Om die te kennen moeten de verwachte effecten van het betreffende beleid duidelijk zijn.

De relatie tussen de ingezette middelen (beleidsinstrumenten) en de beleidsdoelen (verwachte effecten) berusten op aannames. Het beleid veronderstelt een causaliteit tussen actie en effect. In de praktijk blijken dit vaak impliciete aannames te zijn. Bij evaluatie van complexe beleidsacties is het nodig deze aannames inzichtelijk te maken. Dit kan door alle relaties tussen ingezette instrumenten en de nagestreefde doelen expliciet te maken. De opeenvolgende causale relaties vormen tezamen causale ketens.

Een causale keten bestaat uit een aantal logische denkstappen, waarlangs de beleidsmedewerker denkt als hij een instrument inzet om een doel te bereiken. Het volgende schema is hiervan een voorbeeld.

Het doel van het instrument (Regeling Fietspaden) is de werkgelegenheid in een bepaald gebied te bevorderen. De eerste aanname is dat met de regeling fietspaden zullen worden aangelegd. De

tweede aanname is dat de fietspaden toeristen zullen aantrekken. De derde aanname is dat meer toeristen in een gebied zal leiden tot een verbetering van de werkgelegenheid. Beleid is doorgaans minder lineair dan dit schema suggereert, getuige het schema op pagina 30.

De denkstappen moeten expliciet gemaakt worden, om een uitspraak over het einddoel mogelijk te maken. De effecten op outcome-niveau kunnen namelijk meestal niet zomaar worden toegeschreven aan één ingezet instrument. Op dat niveau spelen namelijk veel meer invloeden, bijvoorbeeld autonome ontwikkelingen, parallelle stimuleringsprogramma's, etc. Dit heten concurrerende factoren.

Om de invloed van de ingezette instrumenten op het beleidsdoel op *aannemelijk* wijze vast te kunnen stellen, moeten de tussenliggende denkstappen bekend zijn en is het nodig vast te stellen of die stappen daadwerkelijk zijn geconcretiseerd.

Een goede evaluatie is opgebouwd uit oordelen op verschillende niveaus:

- heeft het departement de juiste acties ondernomen (output, ofwel beleidsprestatie)
- heeft dat geleid tot de verwachte resultaten (resultaatsniveau)
- dragen die resultaten in de verwachte mate bij aan de beoogde beleidsdoelen (outcome).

Om deze vragen te kunnen beantwoorden zijn in de eerste plaats criteria nodig op deze drie niveaus. Hiertoe moeten indicatoren worden ontwikkeld. Dit zijn meetbare variabelen, aan de hand waarvan uitspraken kunnen worden gedaan over het beleid. In de tweede plaats moeten streefwaarden bij deze indicatoren worden gevoegd. Aan de hand van een streefwaarde kan worden vastgesteld of op de betreffende indicator voldoende resultaat is bereikt.

In de derde plaats zijn gegevens nodig over deze indicatoren. Dergelijke gegevens maken het mogelijk planning en realisatie met elkaar te vergelijken. Gegevens over indicatoren die permanent en systematisch worden verzameld heten monitoringsgegevens.

Het is niet altijd mogelijk uitspraken te doen op basis van uitsluitend monitoringsgegevens. Vooral op outcomeniveau zijn conclusies slechts mogelijk als gericht onderzoek wordt uitgevoerd, bijvoorbeeld een vergelijking tussen een situatie met beleidsinterventie en een vergelijkbare situatie zonder ingrijpen. Het onderzoek moet zo worden ingericht dat de invloed van concurrerende factoren zoveel mogelijk kan worden uitgesloten.

Een belangrijk uitgangspunt bij monitoring ten behoeve van beleidsevaluatie is, dat die gegevens worden verzameld die nodig zijn om de evaluatievragen te kunnen beantwoorden. Dit voorkomt de situatie dat eerst veel gegevens worden verzameld, die bij nader inzien niet geschikt blijken te zijn om uitspraken mee te doen over het succes van het beleid. De evaluatiesystematiek die in dit document is opgenomen dient hiertoe.

2.2 VBTB

De beschreven basisidee achter beleidsevaluatie is sinds kort vastgelegd in de regeringsnota «Van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording» van 19 mei 1999. Hieronder volgt een passage uit de nota, waarin beschreven staat wat van verantwoording wordt verwacht.

Algemene beleidsdoelstelling: beoogde effecten in de maatschappij

De verantwoording begint met een algemene beleidsdoelstelling. Daarbij gaat het idealiter om de beoogde effecten in de maatschappij, ook wel de finale beleidseffecten genoemd. Aangegeven wordt op welke doelgroep het beleid betrekking heeft, wat de beoogde streefwaarden zijn en wanneer die waarden bereikt moeten zijn. Hierbij worden – indien mogelijk – ook realisatiecijfers van de afgelopen twee jaar en een meerjarenraming voor de tussenliggende periode opgenomen; een en ander voor een adequate beoordeling van de geformuleerde doelstellingen.

Nader geoperationaliseerde beleidsdoelstellingen

Het expliciteren van de algemene beleidsdoelstelling in streefwaarden zal niet in alle gevallen mogelijk blijken te zijn. Daarnaast geldt dat, wanneer een algemene beleidsdoelstelling wel in streefwaarden uit te drukken valt, de beleidsvoerder daarmee nog niet altijd over een geschikt aanknopingspunt voor directe sturing of beleidsinstrumentatie beschikt.

In beide gevallen is een «vertaling» van de algemene beleidsdoelstelling in één of meer nader geoperationaliseerde beleidsdoelstellingen wenselijk. Daarbij kan het gaan om intermediaire effecten (stuurbare en meetbare effecten die bijdragen aan het realiseren van de zogenoemde finale beleids-effecten) of nader geconcretiseerde effecten die een adequate indicatie geven van de finale beleidseffecten.

Bij de nader geoperationaliseerde beleidsdoelstellingen wordt aangegeven wat de doelgroep is en wat de beoogde streefwaarden zijn, idealiter in het perspectief van de realisatiecijfers vanaf het jaar t-2 en de tussenliggende jaren, tot het laatste meerjarencijfer t+4.

Wanneer de algemene beleidsdoelstelling zowel meetbaar is als concrete aanknopingspunten biedt voor directe sturing en beleidsinstrumentatie, is een vertaling naar nader geoperationaliseerde beleidsdoelstellingen natuurlijk overbodig. De algemene en nader geoperationaliseerde beleidsdoelen vallen dan samen.

In de toelichting op de beleidsdoelstellingen wordt aangegeven welke producten of activiteiten moeten leiden tot de te behalen effecten. Bij de afbakening van artikelen geldt de homogeniteit van de meetbare en stuurbare effecten als primair criterium. Wanneer er dus meerdere meetbare en stuurbare effecten bijdragen aan één en dezelfde niet meetbare of stuurbare algemene beleidsdoelstelling, worden meerdere beleidsartikelen onderscheiden.

Het formuleren van zowel algemene als nader geoperationaliseerde beleidsdoelstellingen is geen eenvoudige aangelegenheid. Soms is het in het geheel niet mogelijk om de beoogde effecten te kwantificeren en te meten. In dat geval zal moeten worden teruggegrepen op het zoveel mogelijk kwantificeren en meten van de te leveren producten of de te verrichten activiteiten.

De gekwantificeerde en meetbare beleidsdoelstellingen maken het mogelijk een oordeel te vormen over doeltreffendheid van beleid. De realisatie van de desbetreffende beleidsdoelstellingen kan op een reguliere – aan de jaarlijkse begrotingscyclus gekoppelde – wijze worden gevolgd met behulp van prestatiegegevens.

Niet voor elk beleidsartikel zal het mogelijk zijn om over de volle breedte goede prestatiegegevens te formuleren. Dit doet zich voor indien de effecten van het beleid, de op te leveren producten dan wel de te verrichten activiteiten in kwantiteit en/of kwaliteit lastig meetbaar zijn, of waar het gaat om de interactie van de ministeries met andere actoren zowel binnen als buiten de (rijks-) overheid. In sommige gevallen zal het ook te kostbaar zijn.

Er zijn echter ook andere instrumenten waarmee doelmatigheid en doeltreffendheid gemeten kunnen worden. Te denken valt aan (periodiek) evaluatieonderzoek.

Evaluatieonderzoek dient volgens erkende methodologische spelregels te worden uitgevoerd. Deze zijn vastgelegd in de Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek Rijksoverheid (Comptabiliteitswet). De regeling treedt per 1 januari 2002 in werking.

2.3 Stappen

Op basis van bovenstaande beschrijving van de filosofie achter beleidsevaluatie kunnen de volgende noodzakelijke stappen worden onderscheiden. Belangrijke notie hierbij is dat deze stappen reeds tijdens de fase van beleidsontwikkeling moeten worden genomen:

1. concrete, meetbare beleidsdoelen vaststellen;
2. de instrumenten bepalen die tot die doelen leiden;
3. de impliciete aannames die liggen tussen instrument en doel expliciteren;
4. causale ketens opstellen: alle relaties tussen instrumenten en doelen in beeld brengen, met onderverdeling in output, resultaat en outcome;
5. per causale keten (relatie instrument – doel) op de onderscheiden niveaus indicatoren benoemen of onderzoeksvragen formuleren;
6. per indicator of onderzoeksvraag de streefwaarde vaststellen;
7. op outcomeniveau onderzoeksvragen formuleren;
8. efficiëntie-vragen formuleren: zijn de gemeten effecten bereikt tegen acceptable inzet van middelen, tijd en menskracht;
9. procesvragen formuleren: is de interactie tussen betrokken actoren optimaal geweest voor de uitvoering van het beleid.

Als deze stappen zijn gerealiseerd zijn twee belangrijke acties mogelijk gemaakt:

- gegevensverzameling: monitoring op basis van functionele indicatoren en onderzoek op basis van de juiste vraagstelling;
- synthese: beoordeling van de bevindingen op basis van een expliciete beleidsfilosofie en van de juiste gegevens.

3 Beleidsanalyse

3.1 Opbouw van de nota

In de eerste fase van het onderzoek is het beleidsbouwwerk gereconstrueerd. Dat wil zeggen dat de stappen 1-4 uit paragraaf 2.3 zijn uitgevoerd. Dit leidde tot het causaliteitschema op pag. 30 van de bijlage. Door de nota te vertalen naar een causaal schema, is het mogelijk afzonderlijke elementen van het beleid in een logische context te plaatsen.

De nota 'Een biologische markt te winnen bevat een vijftal beleidsspeerpunten, te weten:

- professionalisering van vraaggerichte ketens;
- optimale transparantie en sluiten van ketens;
- productie;
- kennisontwikkeling en –verspreiding;
- overig.

LNV zet op deze speerpunten instrumenten en acties in. De instrumenten en acties zijn in de nota geïdentificeerd en vervolgens als elementen links in de schema's opgenomen. De aannames ten aanzien van de werking van de acties en instrumenten staan weergegeven als relaties (pijlen). Omdat het een LNV-nota betreft, is de analyse in dit document voornamelijk op de rol van LNV gericht. Op outputniveau (links in het schema) gaat het uitsluitend om de rol van LNV. Hoe verder naar rechts in het schema, hoe verder de invloed van LNV, en daarmee de rol van LNV, afneemt. Op outcomeniveau (rechts in het schema) hebben, naast de inzet van LNV, nog vele factoren invloed op de uiteindelijke effecten. Hierdoor is de rol van LNV op dit niveau moeilijker vast te stellen.

Soms is de rol van LNV reeds aan het begin van een causale keten gering. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het speerpunt 'Vraaggerichtheid'. De invulling van dit speerpunt vindt plaats via een convenant, waarbinnen LNV slechts één van de ondertekenende partijen is. Omdat er geen zicht op bestaat op de operationalisering van het convenant en dus ook niet op de rol van LNV daarbinnen, is het convenant buiten de evaluatieopzet gehouden.

In het causaliteitschema kunnen de speerpunten als deelsystemen worden beschouwd. Deze deelsystemen zijn op pagina 31 en verder afzonderlijk voorzien van indicatoren en streefwaarden. Omdat de deelsystemen op outcomeniveau gezamenlijk het uiteindelijk gewenste effect moeten opleveren, is van dit niveau een afzonderlijk diagram gemaakt op pagina 36.

3.2 Inhoud van de nota

De nota bevat in grote lijnen de volgende beleidsfilosofie.

Tot nu toe werd de biologische landbouw bevorderd door het aanbod te stimuleren, via de RSBP. De nota gaat er van uit dat de ontwikkeling van de biologische landbouw in eerste instantie door de markt gedragen moet worden, waarbij de vraag van de consument leidend is. Dat betekent dat LNV de aanbodzijde alleen wil stimuleren, als de vraagzijde daartoe aanleiding geeft. De vraaggerichte benadering is uitgewerkt in een ketenaanpak, waar verbetering van de samenwerking in de keten tussen marktpartijen centraal staat.

Teneinde de vraag naar biologische producten te bevorderen, staat de nota een bewustwordingscampagne onder consumenten voor. Bewustwording zal uiteindelijk moeten leiden tot areaalvergroting van de biologische landbouw. Tussen bewustwording en daadwerkelijk kopen zijn echter barrières gesignaleerd. Het betreft de prijs van de producten, het assortiment en

de betrouwbaarheid van de biologische keten. Het nieuwe beleid is er op gericht deze barrières te slechten, in samenwerking met de marktpartijen.

Ook aan de productiekant zijn barrières geconstateerd. De biologische landbouw is arbeidsintensiever en er worden hogere eisen gesteld aan het ondernemerschap. Het beleid reikt handvatten aan op het terrein van arbeidsbesparing, kennis ten behoeve van ondernemerschap en lagere kosten.

In de keten moet de samenwerking tussen de ketenpartners verbeterd worden, zodat ook daar kosten bespaard kunnen worden.

De gezamenlijke kostenbesparingen moeten de barrière van de hogere consumentenprijs helpen slechten.

3.3 Omissies

Uit de analyse werd duidelijk dat nog niet alle voorgenomen acties/instrumenten voldoende uitgerijpt zijn om in de evaluatieopzet op te nemen:

1. vraaggerichtheid

- het convenant bevat te weinig samenhang om bij deze evaluatieopzet te betrekken.
- de ketenbusinessplannen komen pas eind 2001 beschikbaar.
- het communicatieplan wordt pas in augustus 2001 verwacht.

2. transparantie

- het Louis Bolk Instituut voert een project uit ter definiëring van biologische plantenveredeling; het projectresultaat wordt pas december 2001 verwacht.
- er zijn geen initiatieven bekend t.b.v. het onderwerp 'gentechnvrije keten'.

3. kennis

- er zijn geen plannen voor cursussen en voorlichting voor de looptijd van de nota.

5. overig

- het rapport over arbeidspools verkeert nog in de beginfase.

4 Effectiviteit

In dit hoofdstuk zijn de stappen 5-7 van paragraaf 2.3 uitgewerkt.

Om de effecten van beleid te kunnen evalueren zijn indicatoren en streefwaarden nodig. In de causaliteitschema's (pag. 30 vv.) zijn indicatoren met bijbehorende streefwaarden opgenomen. Dit zijn meetpunten aan de hand waarvan kan worden afgelezen of het beleid succesvol is of niet. Naar aanleiding van de gekozen meetpunten (indicatoren) moet een monitoringsprogramma op gang worden gezet, om de benodigde gegevens rond de gekozen variabelen te vergaren. Niet alle indicatoren kunnen met behulp van monitoringsgegevens worden beantwoord. Naarmate de indicatoren zich verder rechts in de schema's bevinden (outcomeniveau), zal het accent meer liggen op veldonderzoek om duidelijk te krijgen welke van de gemeten effecten aan het gevoerde beleid toegerekend mogen worden (zie ook pag. 8). Per speerpunt zijn daarom twee tabellen ontwikkeld, de eerste ten behoeve van monitoring, de tweede ten behoeve van veldonderzoek.

In de tabellen die nu volgen zijn de indicatoren benoemd. De tabellen kunnen het best met behulp van de bijbehorende diagrammen uit de bijlage worden gelezen. In de tabellen duidt 'bron' op de instantie die de monitoringsgegevens wellicht kan leveren. De kolom 'contact' bevat de namen van beleidsmedewerkers die de bijbehorende indicatoren en streefwaarden hebben geautoriseerd. Daar waar een naam ontbreekt, zijn indicator en streefwaarde niet meer dan suggesties. Het symbool 'X' duidt er op dat geen suggestie voor een streefwaarde geleverd kon worden.

4.1 Indicatoren en streefwaarden per speerpunt

4.1.1 Vraaggerichtheid

Omdat ketenbusinessplannen en het communicatieplan nog niet beschikbaar zijn, terwijl deze producten cruciale elementen zijn van het speerpunt 'Vraaggerichtheid', kan dit speerpunt nog niet worden uitgewerkt.

monitoring

elementnaam	indicator	streefwaarde	bron
financiële bijdragen o.b.v. businessplannen ketenbusinessplannen	marketingprojecten	X	CBL
communicatieplan	goedgekeurd plan bruikbaar plan	per ddmj de convenantpartners gebruiken het plan	

onderzoek

elementnaam	onderzoeksvraag	streefwaarde	bron
marktactiviteiten			
samenwerking in keten	tevredenheidsscore over doorwerking van plannen in de keten.	≥7	CBL

4.1.2 Transparantie

Het speerpunt 'Transparantie' heeft tot doel de consument te kunnen verzekeren dat biologische producten inderdaad geheel van biologische oorsprong zijn. Toegenomen vertrouwen van de consument moet leiden tot een toenemende vraag.

monitoring

elementnaam	indicator	streefwaarde	bron	contact
stimulering onderzoek uitgangsmateriaal	goedgekeurde projecten	≥ 20	DL	
stimulering uitgangsmateriaal bedrijfsleven	goedgekeurde projecten	≥ 20	DL	
nieuw biologisch uitgangsmateriaal	nieuwe biologische rassen	≥ 10	NAK	
stim. gentechvrije keten	goedgekeurde projecten	≥ 2	LNV/Laser	v.d. Wijnboom
gentechvrije biologische keten	geborgde GGO ² -vrije ketens	3 productgroepen (zuivel, groenten, fruit)	SKAL	v.d. Wijnboom
vereenvoudigde toelating	<ul style="list-style-type: none"> • 2002: richtlijnen voor dossiereisen aangepast • 2005: richtlijnen en regels voor dossier- en toelatingseisen vastgesteld 	2002: voor 3 van de 5 categorieën GNO's ³ <ul style="list-style-type: none"> • 2005: voor alle 5 categorieën GNO's 	CTB	van Straaten
stimuleringsfonds	financieel ondersteunde aanvragen	≥ 10 aanvragen per jaar	LNV/Laser	van Straaten
verlaagde toelatingkosten	dossierkosten GNO's zijn (gemiddeld) 25% lager dan van gangbare middelen	25% lager dan van gangbare middelen	CTB	van Straaten
meer toegelaten GNO's	toegelaten GNO's	8 per jaar	CTB	van Straaten

² GGO: Genetisch Gemodificeerde Organismen

³ GNO: Gewasbeschermingsmiddel van Natuurlijke Oorsprong

4.1.3 Kennis

Het speerpunt 'Kennis' richt zich enerzijds op verbetering van het ondernemerschap, anderzijds op onderzoek naar bedrijfssystemen. De combinatie van deze elementen moet leiden tot verbeterde bedrijfsvoering, met lagere kostprijs van primaire producten als doel. De afleiding van de getallen bij 'voorlichtings agrariërs' staat opgenomen op pagina 39; die van de onderzoeksgelden staat op pagina 40.

monitoring

elementnaam	indicator	streefwaarde	bron	contact
onderzoek WUR	geld	10% van aanstuurbare DLO- en PO-geld (kF 25120)	DWK	Breimer
ketenkunde	onderzoeksgeld	kF 12000 (2001 - 2004)		
nieuw biologisch uitgangsmateriaal	onderzoeksgeld	kF 24000 (2001 - 2004)	DWK	Breimer
arbeidsbesparing	onderzoeksgeld	kF 2400 (2001 - 2004)		
	arbeidsuren ha ¹	≥ 10% minder dan in 2000	IMAG	
	kosten van onkruidbestrijding	kosten zijn 20% lager dan in 2000	IMAG	
bedrijfsvoering	onderzoeksgeld	kF 43000 (2001 - 2004)	PO	Breimer
voorlichting agrariërs	aantal deelnemers aan BIOM/ BIOVEEM-activiteiten	200 per jaar	PO	
	aantal bezoekers	6500 per jaar	PO	
agrarisch onderwijs ⁴	deel van studiebelasting besteed aan biologische landbouw	10%	AKC	Prins
	houding leerling en docent	<ul style="list-style-type: none"> • respect voor biol. lb; • biol. lb. wordt beschouwd als serieus alternatief voor deel van de landbouwbedrijven • men is nieuwsgierig naar biologische landbouw 	AKC	Prins
	verbinding met beroepspraktijk	leerlingen hebben tijdens hun opleiding tenminste 5 biologische ondernemers ontmoet	AKC	Prins
cursussen	aantal personen die gesubsidieerde nascholing hebben ontvangen	X	AKC	
toegenomen kennis bij agrariërs	<ul style="list-style-type: none"> • aantal gangbare bedrijven bereikt • aantal biologische bedrijven bereikt 	<ul style="list-style-type: none"> • 7000 per jaar • 500 per jaar 	DWK	

onderzoek

elementnaam	onderzoeksvraag	streefwaarde	bron	contact
samenwerking in de keten	tevredenheid van de ketenpartijen over de bruikbaarheid van de onderzoeksresultaten van ketenkunde	≥ 7	CBL	

⁴ zie Bijlage 2: Indicatoren van het AKC

nieuw biologisch uitgangsmateriaal	tevredenheid van de ketenpartijen over de bruikbaarheid van de onderzoeksresultaten	≥ 7	interview/enquête	Breimer
arbeidsbesparing	tevredenheid van de landbouwers over de bruikbaarheid van de onderzoeksresultaten	≥ 7	interview/enquête	
verbeterd ondernemerschap	tevredenheid van landbouwers over kennisaanbod	≥ 7	interview/enquête	
bedrijfsvoering	tevredenheid van de landbouwers over de bruikbaarheid van de onderzoeksresultaten	≥ 7	interview/enquête	
bedrijfsvoering	tevredenheid over bruikbaarheid van kennis	≥ 7	PO	Breimer

4.1.4 Productie

Dit speerpunt heeft tot doel de omschakeling van gangbare bedrijven naar biologische bedrijfsvoering te stimuleren. Het betreft grotendeels de RSBP. De onderbouwing van de streefwaarden in onderstaande tabel is opgenomen in Bijlage 3.

monitoring

elementnaam	indicator	streefwaarde	bron	contact
RSBP	aantal aanvragen RSBP: • omschakeling • voortzetting	totaal 923 in 2001 en 2002 • 80% omschakeling (738) • 20% voortzetting (185)	Laser	
	aantal goedgekeurde aanvragen RSBP: • omschakeling • voortzetting	totaal 738 in 2001 en 2002 • 80% omschakeling (591) • 20% voortzetting (147)	Laser	
ontwikkelplannen	aantal bedrijfsgerichte ontwikkelplannen	200 per jaar	Laser	Jol
	aantal omgeschakelde bedrijven met ontwikkelplan	in 2004 totaal 400		
	aantal omgeschakelde hectares met ontwikkelplan	in 2004 totaal 10000		
omschakeling naar biologische landbouw	totaal ha begin 2002	36000	CBS	
	totaal ha begin 2003	45000	CBS	
	totaal ha begin 2004	56000	CBS	
	totaal ha eind 2004	70000	CBS	
	bijgekomen ha in 2001 en 2002 met gebruikmaking van RSBP	14800	Laser	
	ha van terugschakelaars naar gangbaar (exclusief stoppers)	≤ 500 per jaar	SKAL	
	ha omgeschakeld zonder RSBP • in 2001 en 2002 • in 2003 en 2004	• ≥ 700 per jaar • ≥ 12500 per jaar	CBS/Laser	
	aantal omgeschakelde bedrijven in 2001 en 2002	≥ 324 per jaar	CBS	
	aantal omgeschakelde bedrijven in 2003 en 2004	≥ 500 per jaar	CBS	
	toename biologische productie van: • akkerbouwgewassen (ha) • groentegewassen (ha) • fruit (ha) • melk (kg) • rundvlees (kg) • varkensvlees (kg) • pluimveevlees (kg) • eieren (kg)	25% groei per jaar per sector	CBS (product-schappen)	

onderzoek

elementnaam	onderzoeksvraag	streefwaarde	bron	contact
omschakeling op basis van RSBP	zijn de bedrijven omgeschakeld dankzij de RSBP	RSBP gaf de doorslag	interview/enquête	
	welke rol speelde de omvang van de subsidie bij de beslissing tot omschakeling	de subsidie is substantieel	interview/enquête	
	is de afzet na twee jaren voldoende	er is voldoende vraag met een goede prijs	interview/enquête	
omschakeling op basis van ketenbusinessplannen (kbp)	zijn bedrijven omgeschakeld op grond van kbp	kbp hebben doorslag gegeven	interview	
	biedt de omschakeling op basis van kbp voldoende perspectief	kbp bieden voldoende vertrouwen om biologisch te gaan produceren	interview/enquête	

4.1.5 Overig

monitoring

elementnaam	indicator	streefwaarde	bron	contact
fiscale maatregelen	goedgekeurde aanvragen voor groenfinanciering, VAMIL, EIA, MIA, t.b.v. biologische landbouw	X	VROM: groenfinanciering, VAMIL, MIA	
	goedgekeurde aanvragen voor DOA	500	Financiën	
onderzoek naar arbeidspools	rapport met aanbevelingen	beschikbaar op ddmj		van Leeuwen / Verburg

onderzoek

elementnaam	onderzoeksvraag	streefwaarde	bron	contact
lagere investeringskosten	wat is de invloed van de subsidies op de investeringskosten	≥ 10% verlaging	interview	
voldoende arbeid	tevredenheid over de beschikbaarheid van arbeid	≥ 7	interview	

4.2 Indicatoren en streefwaarden op outcome-niveau

In grote lijnen is de filosofie van de Nota dat het areaal biologische landbouw kan groeien als de vraag naar biologische producten wordt gestimuleerd. Een majeure evaluatievraag is daarom: *Hebben de ketenbusinessplannen de gewenste toename van het areaal biologische landbouw bewerkstelligd.*

De denkstappen in de causale keten zijn als volgt: het communicatieplan bevordert de vraag bij de consument. De toegenomen vraag leidt tot een gerichte toename van de inkoop door de retail. De gerichte vraag vanuit de retail leidt tot een toename van het teeltareaal van gevraagde producten. De areaalgroei leidt tot een areaalvergroting van 10% in 2010.

monitoring

elementnaam	indicator	streefwaarde	bron	contact
totale areaal	ha (eind 2004)	70000 ha	CBS	
omgeschakelde bedrijven	aantal (2001 - 2004)	1650	CBS	
omschakeling door RSBP	ha (in 2001 en 2002)	14800	Laser	
	toename biologische productie van: <ul style="list-style-type: none"> • akkerbouwgewassen (ha) • groentegewassen (ha) • fruit (ha) • melk (kg) • rundvlees (kg) • varkensvlees (kg) • pluimveevlees (kg) • eieren (kg) 	25% groei per jaar per sector	CBS (productschap-pen)	

onderzoek

elementnaam	onderzoeksvraag	streefwaarde	bron	contact
marktactiviteiten				
verbreding bewerkt assortiment	meer verschillende biologische producten zijn te koop (diversiteit)	aantal verschillende biologische producten is met 50% toegenomen	CBL	
vergroot aanbod	1. groter volume aan biologische producten in levensmiddelenverkoop: <ul style="list-style-type: none"> • in verkooppunten die nu biologische producten verkopen • via meer verkooppunten 2. grotere beschikbaarheid (dekkingsgraad)	1.a: 5% verkoop biologische producten in winkels die nu biologische producten verkopen 1.b: >75% van de levensmiddelen winkels hebben > 15 biologische producten in het assortiment 2 ??	CBL	
bewustwording bij consument	doelbereiking van actie	≥ 75% van de consumenten kent de actie	CBL	
	imago van biologische producten	het positieve verschil in imago tussen biologische en gangbare producten is toegenomen (biologisch is nu gunstiger)	CBL	
	effect van de actie	de effecten van de campagne zijn merkbaar aan het koopgedrag	CBL	
betrouwbare biologische keten	tevredenheid van ketenparijen over de beschikbaarheid van biologisch uitgangsmateriaal <ul style="list-style-type: none"> • kwaliteit • kwantiteit 	≥ 7	CBL	
	tevredenheid van ketenparijen over de beschikbaarheid van biologische bestrijdingsmiddelen	≥ 7	CBL	
	tevredenheid van ketenparijen over de bruikbaarheid van de onderzoeksresultaten naar gentechvrije keten	≥ 7	CBL	
	tevredenheid consument over de betrouwbaarheid van de biologische keten	≥ 7	CBL	
prijsverlaging	consumentenprijs	maximaal 10% hoger dan gangbare producten	CBL	
	kosten (verwerking, transport) in keten	afname kosten minimaal 25% t.o.v. 2000	CBL	
	opbrengstprijs primaire producent	arbeidsinkomen per VAK ≥ gangbaar	LEI	
	kostprijs primaire producent	verschil met gangbaar 25% gedaald t.o.v. verschil in 2000	LEI	
nieuwe consumenten	totale marktaandeel	≥ 5% consumenten-bestedingen levensmiddelen	CBL	
	aandeel biologische producten van Nederlandse herkomst	minimaal even groot	CBL	

5 Efficiëntie

De efficiëntie of doelmatigheid van het beleid betreft de kosten aan geld, tijd en menskracht waartegen waargenomen effecten zijn gerealiseerd. Het betreft stap 8 van paragraaf 2.3. De Nota bevat een tabel waaruit is af te lezen dat voor de uitvoering van de nota 277 miljoen gulden is uitgetrokken. De financiële cijfers maken echter niet duidelijk welke effecten tegen welke kosten worden verwacht.

De nota geeft evenmin duidelijkheid over de voorziene inzet van tijd en menskracht.

Omdat deze gegevens ontbreken, is het onderdeel 'efficiëntie' niet uitgewerkt.

6 Proces/organisatie

6.1 Inleiding

De laatste stap van paragraaf 2.3 betreft de procesevaluatie. De centrale vraagstelling bij een procesevaluatie is: wat is de kwaliteit van de sociale interactie tussen de mensen die bij de uitvoering van het plan zijn betrokken. Procesevaluatie is kwalitatief. Het is gericht op de beleving van mensen en op hun verhalen. Aandachtspunt zijn barrières tussen mensen. De opdrachtgever wil vooral de rol van LNV helder krijgen.

Bij elke procesevaluatievraag is een actor het onderwerp. In de nota kunnen verschillende groepen actoren worden onderscheiden:

- initiatiefnemer (LNV);
- partners (convenantpartners);
- uitvoerders (onderwijs, Wageningen UR, supermarkten, LASER);
- doelgroepen (consumenten, landbouwers).

Procesvragen betreffen interactievormen tussen actoren. Er zijn verschillende soorten interacties denkbaar:

- aansturing;
- coördinatie;
- verantwoordelijkheidsverdeling;
- samenwerking;
- afspraken maken;
- regie voeren over het geheel.

Naast de actoren en de interactievorm speelt nog het onderwerp waar de interactie betrekking op heeft. De onderwerpen staan als elementen in het causaliteitschema.

6.2 Onderzoeksvragen

6.2.1 LNV-intern

- Betrokken beleidsmedewerkers kennen hun rol bij de uitvoering van de Nota en voeren deze rol effectief uit.
- De dossierhouder voert actieve regie over het geheel, zowel binnen het departement als over de samenwerkingsverbanden.
- De regievoering is georiënteerd op uiteindelijke effecten bij consumenten en primaire producenten.

6.2.2 Samenwerking in de keten

- LNV stuurt aan en coördineert via de TF de ketenpartijen bij het ontwikkelen van ketenbusinessplannen. De ketenpartijen zijn tevreden over de manier waarop LNV deze rol vervult.
- De partijen zijn akkoord met de rol die hen in de Nota wordt toebedacht en voeren deze rol daadwerkelijk uit.
- De individuele ketenpartijen hebben operationele afspraken met elkaar gemaakt en werken effectief samen voor de uitvoering van de ketenbusinessplannen. Alle partijen zijn tevreden over de (onderlinge) samenwerking tijdens de uitvoering van de businessplannen. Afnemers en producenten zijn van mening dat de onderlinge samenwerking verbeterd is.

- De individuele partijen hebben afspraken gemaakt betreffende het gebruik van biologische uitgangsmateriaal en ggo-vrije productie.

6.2.3 Voorlichting

- LNV stuurt Platform Biologica aan en maakt afspraken over hun rol in de voorlichting betreffende de productie en consumptie van biologische producten. PB is tevreden over de kwaliteit van de aansturing door LNV.
- De consument is tevreden over de voorlichting die hen door de werkzaamheden van Platform Biologica bereikt; de voorlichting betreft de wijze van samenwerking en produceren en over de resultaten van de uitgevoerde controles.
- De biologische producenten zijn positief over het inzicht dat Platform Biologica hen biedt in consumentenwensen, doordat de informatie bruikbaar is in de bedrijfsvoering.
- Het Platform Biologica zorgt ervoor dat onderzoeksresultaten snel toegepast kunnen worden door primaire producenten.
- LNV geeft heldere voorlichting aan primaire producenten over omschakelingsregelingen en fiscale maatregelen. De primaire producenten zijn van mening dat de toegang tot de regelingen en maatregelen goed is.

6.2.4 Onderzoek

- De onderzoeksinstituten vinden de aansturing door LNV duidelijk. De aansturing leidt ertoe dat ketenpartijen en landbouwers van mening zijn dat het onderzoek wezenlijke knelpunten heeft opgelost (vooral op het terrein van biologisch uitgangsmateriaal, ggo-vrije keten, biologische bestrijdingsmiddelen (gno's), onkruidbestrijding en bedrijfssystemen).
- De onderzoeksinstituten hebben goede samenwerking met onderwijs en voorlichting, zodat nieuwe kennis snel wordt verspreid.

6.2.5 Onderwijs

- De onderwijsinstellingen vinden de aansturing van LNV helder. Ook zijn ze positief over de coördinerende van LNV om de samenwerking tussen onderzoek en onderwijs te bevorderen.

6.2.6 Controle

- De controlerende instantie vindt de kwaliteit van de aansturing van LNV goed.
- De ketenpartijen zijn tevreden over de uitvoering van de controle door de controlerende instantie(s) en het toezicht op de controle door LNV.

6.2.7 Productie

- LNV geeft heldere instructies aan adviesbureau('s) over het maken van ontwikkelplannen en maakt eenduidige afspraken met hen over het begeleiden van deze plannen op de bedrijven.
- Primaire producenten zijn positief over de zin van ontwikkelplannen; ze zijn van mening dat de plannen het geld waard zijn.
- LNV stuurt aan en coördineert voor de aanvragers naar tevredenheid betreffende de toelating van gewasbeschermingsmiddelen (gno's).

6.3 Uitvoering

De aard van de vragen brengt met zich mee dat de antwoorden van betrokkenen verkregen zullen moeten worden. Dit kan via interviews, enquêtes, focusgroepen etc. De uitvoering van het 'procesonderzoek' kan worden gecombineerd met de onderzoeksvragen naar de effecten van beleid.

7 Tussenevaluatie 2002

7.1 Inleiding

De Minister heeft de Tweede Kamer een tussenevaluatie toegezegd in 2002. Deze evaluatie zou bestaan uit een vergelijking van het speerpunt 'Professionalisering van Vraaggerichte Ketens' met de RSBP. De belangrijkste elementen uit het speerpunt zijn de ketenbusinessplannen en het communicatieplan.

Een belangrijk doel van het speerpunt is dat de vraag naar biologische producten wordt gestimuleerd en dat dit zich door goede samenwerking in de keten uiteindelijk vertaalt in meer omschakelende bedrijven. In de nota worden ketenbusinessplannen aangekondigd, die de doorvertaling van de toegenomen vraag moeten katalyseren.

De hoofdvraag voor de tussenevaluatie is: is stimulering van ketensamenwerking en van voorlichting voldoende om de doelstellingen effectief en efficiënt te realiseren, of zijn aanvullend drempelverlagende instrumenten nodig.

De ketenbusinessplannen zijn nog niet ontwikkeld, zodat slechts op hoofdlijnen ex ante vragen kunnen worden gesteld. De RSBP bestaat al een aantal jaren, zodat over deze regeling ex post vragen kunnen worden gesteld. Om de beide instrumenten te kunnen vergelijken, volgen hieronder paarsgewijs vragen over cruciale aspecten van de beleidsfilosofie die zowel de ketenbusinessplannen betreffen als de RSBP. De laatste vragen betreffen alleen de ketenbusinessplannen. De aannames staan cursief.

7.2 Effectvragen

De beoogde areaalgroei is 25% per jaar.

Evaluatievraag voor RSBP: is die areaalgroei gerealiseerd in 2001 en 2002.

Evaluatievraag voor KBP: is het aannemelijk dat die groei zal worden gehaald in 2003 en 2004.

Aanname van nieuwe beleid: doordat de zuigende werking van de markt wordt gestimuleerd, zullen meer perspectieven ontstaan voor biologische landbouw, zodat meer telers zullen omschakelen.

Evaluatievraag voor RSBP: welke rol hebben marktperspectieven gespeeld bij de omschakeling met behulp van RSBP; welke marktperspectieven waren er; welke andere motieven hebben een rol gespeeld bij het omschakelen.

Evaluatievraag voor KBP: stimuleert de marktgerichte benadering voldoende om 12 500 ha per jaar te laten omschakelen; grijpen de KBP voldoende aan op latente omschakelingsmotieven; kan de overheid terugtreden.

Gedachte achter RSBP is dat telers tijdens de omschakeling een inkomensdip hebben.

Evaluatievraag RSBP: hoe was, op de langere termijn, het inkomen: was het voldoende om financiële ondersteuning van de overheid te ontvangen; was het zodanig dat een revolving fund mogelijk zou zijn.

Evaluatievraag voor KBP: zijn de perspectieven van de KBP zodanig dat tijdens de omschakeling geen financiële steun meer nodig is (te denken valt aan hogere prijs en voldoende zekerheid voor de langere termijn) of zijn drempelverlagende instrumenten nodig.

Filosofie achter ketenbusinessplannen: groei van het areaal biologische landbouw is gewenst, onder voorwaarde dat het gebeurt voor producten waar vraag naar is.

Evaluatievraag voor RSBP: werkte de RSBP marktgericht, zodat er een evenwichtig pakket biologische producten werd aangeboden; waren er, over een langere periode beschouwd, teveel van bepaalde biologische producten.

Evaluatievraag voor KBP: zijn er producten waarvoor de prijs te laag is door overaanbod; kan een eventuele omschakelingsubsidie gekoppeld worden aan marktperspectieven van producten.

Volgens het nieuwe beleid is de kostprijs van het product nog te hoog, onder andere door kosten in de keten.

Evaluatievraag voor KBP: zullen de KBP de kosten in de keten zodanig verminderen dat de consumentenprijs omlaag kan, terwijl de landbouwer een zodanige prijs voor zijn product kan worden geboden dat omschakelen aantrekkelijk wordt.

De KBP beogen verbeterde samenwerking in de keten

Evaluatievraag voor KBP: is een convenant met koepels van marktpartijen een goede aanpak om de vraag te bevorderen; zijn de KBP zodanig concreet en operationeel dat ze voldoende perspectief bieden voor verbeterde samenwerking in de keten (mogelijke indicator: aantal aanvragen bij AKK); is het aannemelijk dat een toenemende marktvaart hierdoor duurzaam doorwerkt in de primaire sector, zodat omschakeling wordt bevorderd door verbeterde samenwerking.

Een beter aanbod aan de consument zal de vraag naar biologische producten stimuleren

Evaluatievraag voor de KBP: leiden de ketenbusinessplannen tot een verbreed assortiment, een vergroot aanbod en lagere consumentenprijzen.

7.3 Procesvragen

- LNV stuurt aan en coördineert via de TF de ketenpartijen bij het ontwikkelen van ketenbusinessplannen. De ketenpartijen zijn tevreden over de manier waarop LNV deze rol vervult.
- De partijen zijn akkoord met de rol die hen in de Nota wordt toebedacht en voeren deze rol daadwerkelijk uit.
- De individuele ketenpartijen hebben operationele afspraken met elkaar gemaakt en werken effectief samen voor de uitvoering van de ketenbusinessplannen. Alle partijen zijn tevreden over de (onderlinge) samenwerking tijdens de uitvoering van de businessplannen. Afnemers en producenten zijn van mening dat de onderlinge samenwerking verbeterd is.
- De consument is tevreden over de voorlichting die hen bereikt; de voorlichting betreft de wijze van samenwerking en produceren en over de resultaten van de uitgevoerde controles.
- De biologische producenten zijn positief over het inzicht dat zij krijgen in consumentenwensen, doordat de informatie bruikbaar is in de bedrijfsvoering.

8 Aanbevelingen

Voordat de evaluatieopzet toegepast kan worden zijn de volgende acties van de dossierhouder nodig:

1. de ontbrekende indicatoren en streefwaarden invullen;
2. de ontwikkelde indicatoren en streefwaarden definitief laten vaststellen door de betreffende beleidsmedewerkers;
3. afspraken (laten) maken voor monitoring;
4. onderzoek uitzetten:
 - de onderzoeksvragen operationaliseren tot onderzoeksopzetten;
 - onderzoek laten uitvoeren;
5. nulmeting laten uitvoeren;
6. evaluaties laten uitvoeren.

Om ook de efficiëntie van het plan bij de evaluatie te kunnen betrekken is het nodig alsnog de financiële onderbouwing van de onderdelen van de nota uit te werken.

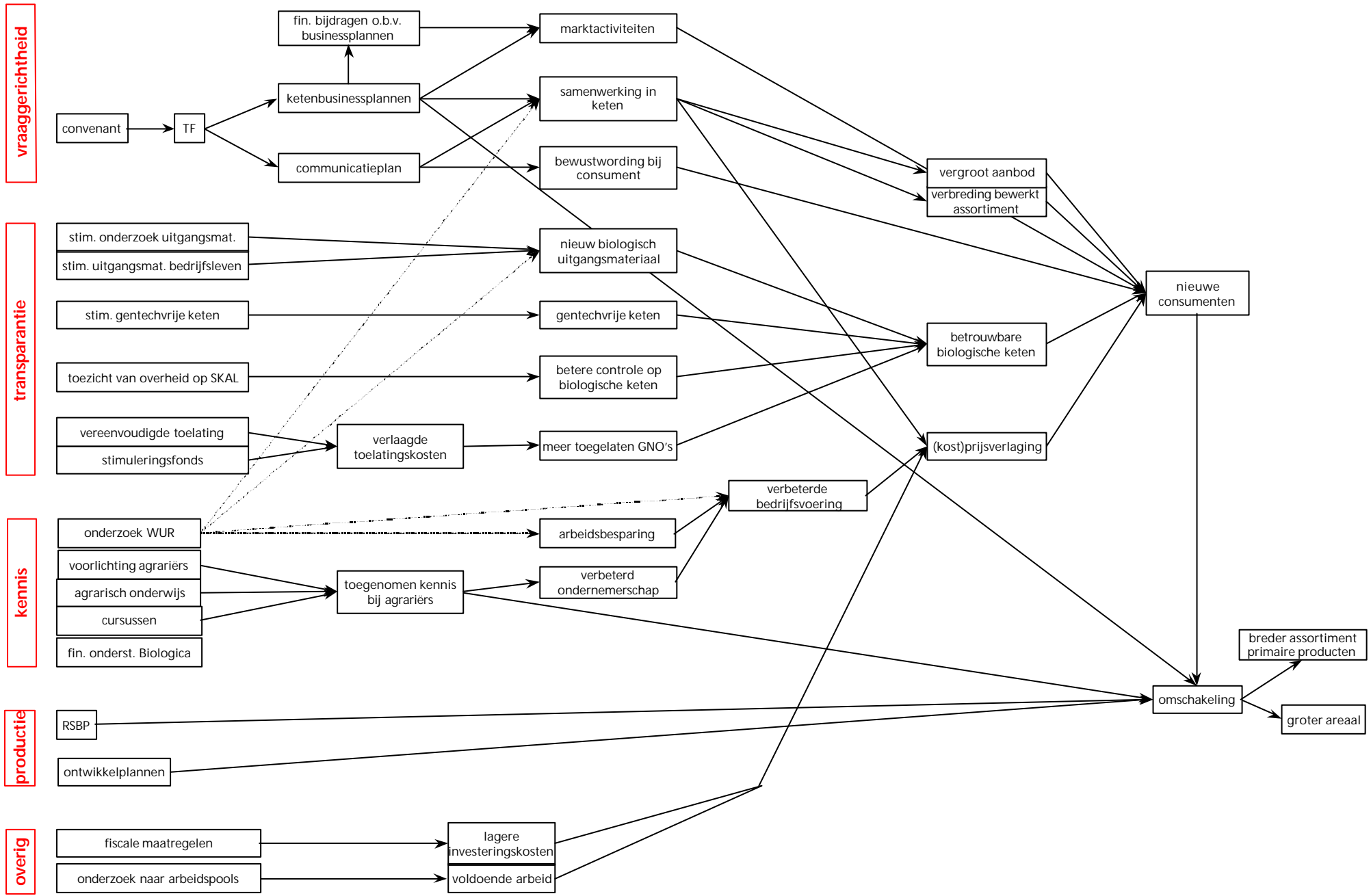
Om in 2002 een tussenevaluatie te kunnen uitvoeren, die vooral gericht wordt op een vergelijking van de ketenbusinessplannen met de RSBP, is het sterk aan te raden de bijbehorende evaluatiesystematiek gelijktijdig met de ketenbusinessplannen te ontwikkelen.

Bijlage 1: Causaliteitschema's

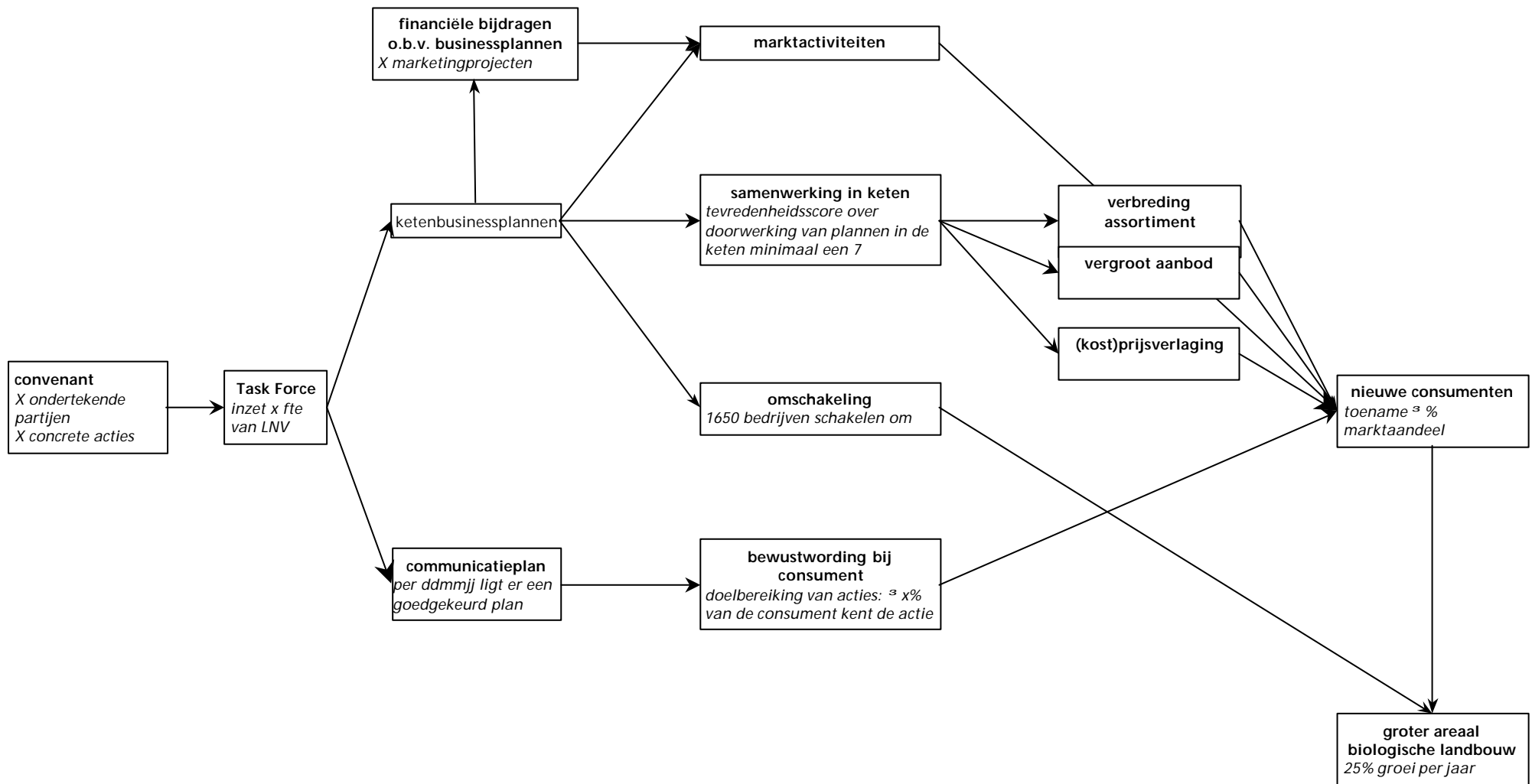
In bijlage 1 zijn de causaliteitsdiagrammen opgenomen. Op pagina 30 staat het gehele beleidsbouwwerk in schema weergegeven.

De deelsystemen staan uitgewerkt op de pagina's 31 - 36. In deze schema's zijn ook de indicatoren en streefwaarden opgenomen.

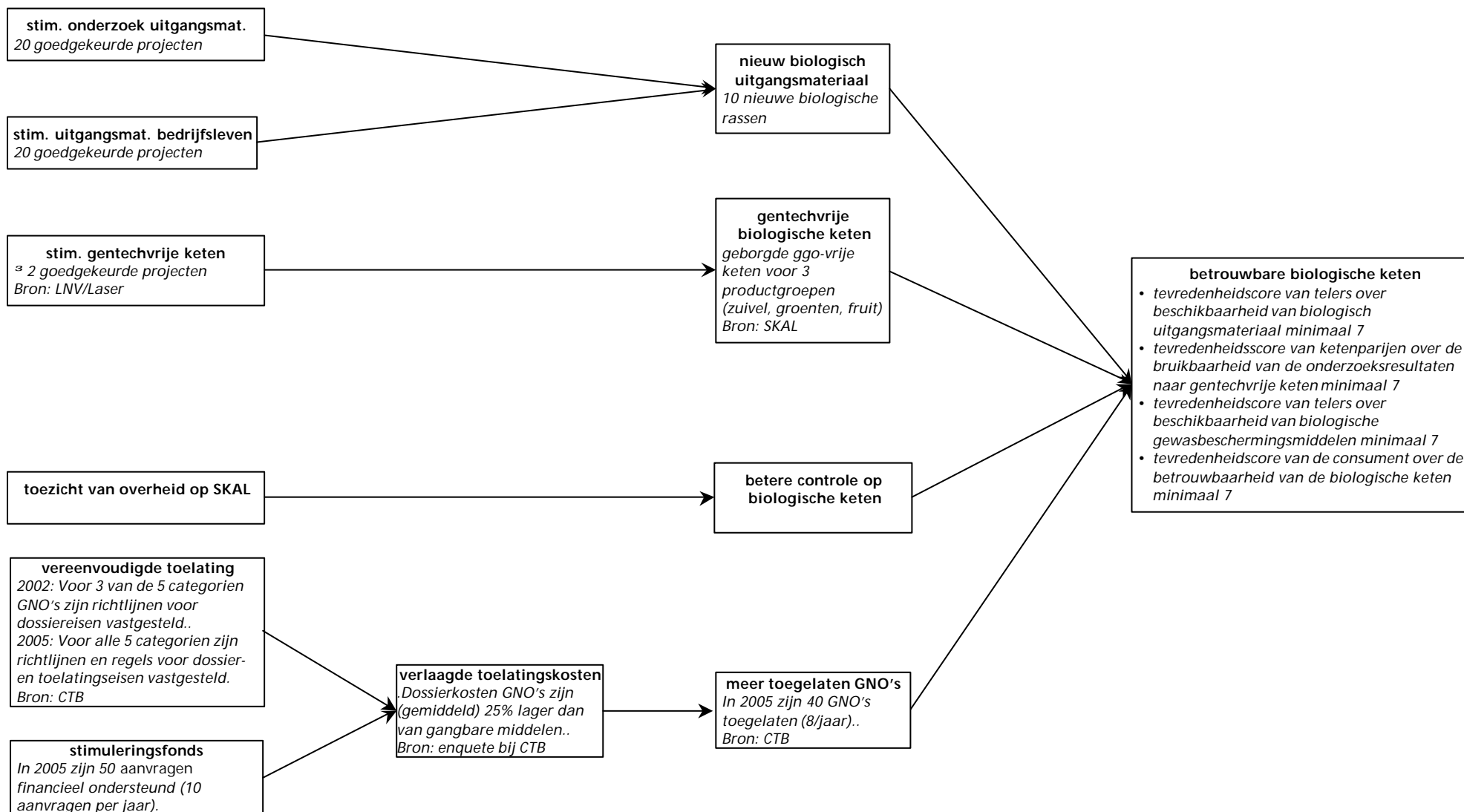
Omdat op outcomeniveau de onderscheiden speerpunten moeten samenkomen, om daar het uiteindelijk gewenste beleidseffect te sorteren, is van dit niveau een afzonderlijk schema opgenomen op pagina 36. Dit schema moet tijdens de uitvoering van de evaluatie de synthese van de diverse bevindingen vergemakkelijken.

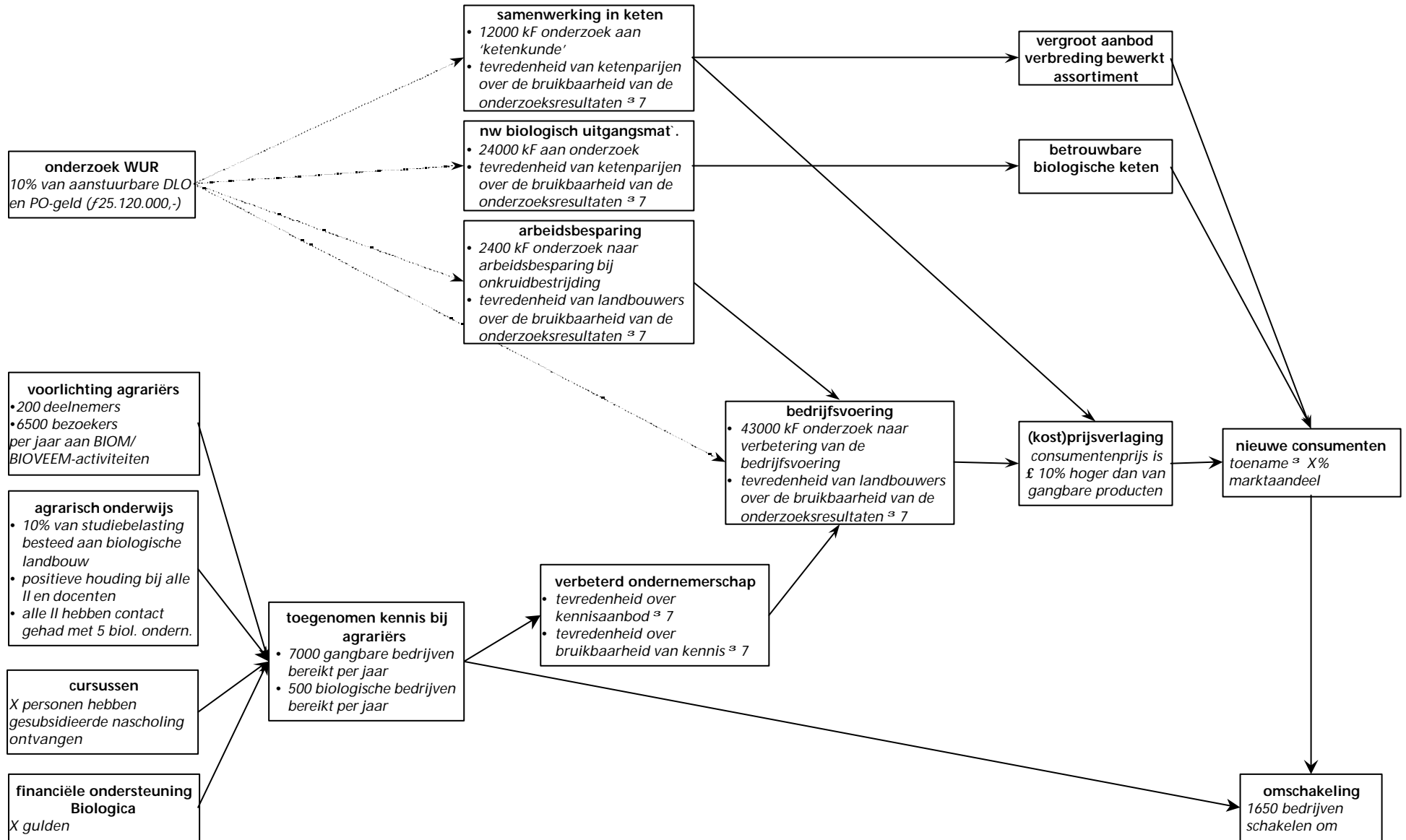
vraaggerichtheid

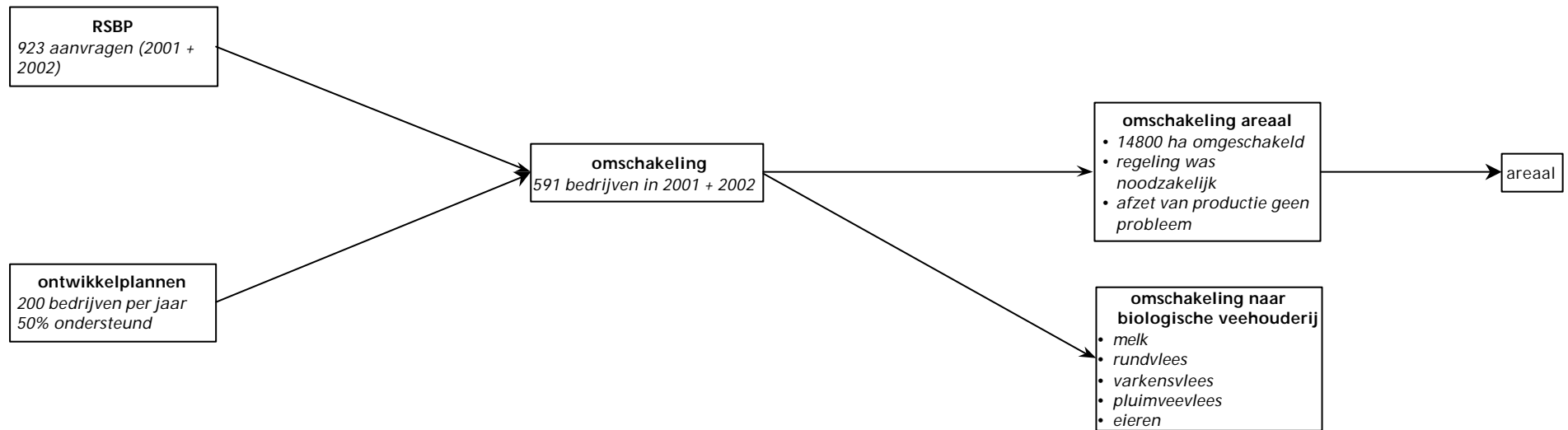
transparantie

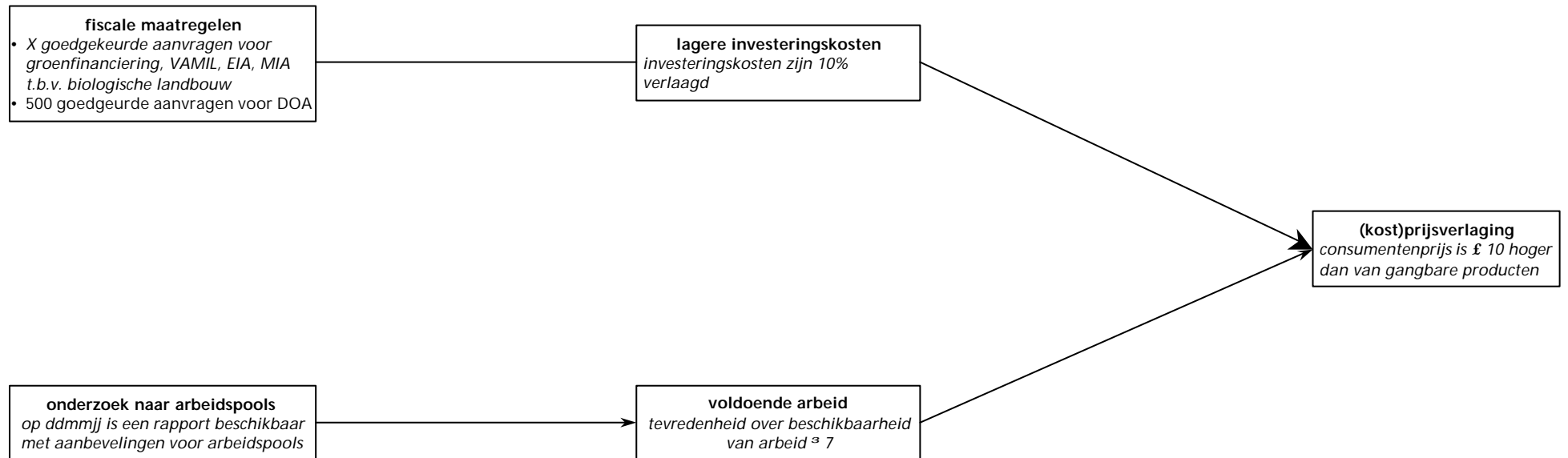
kennis

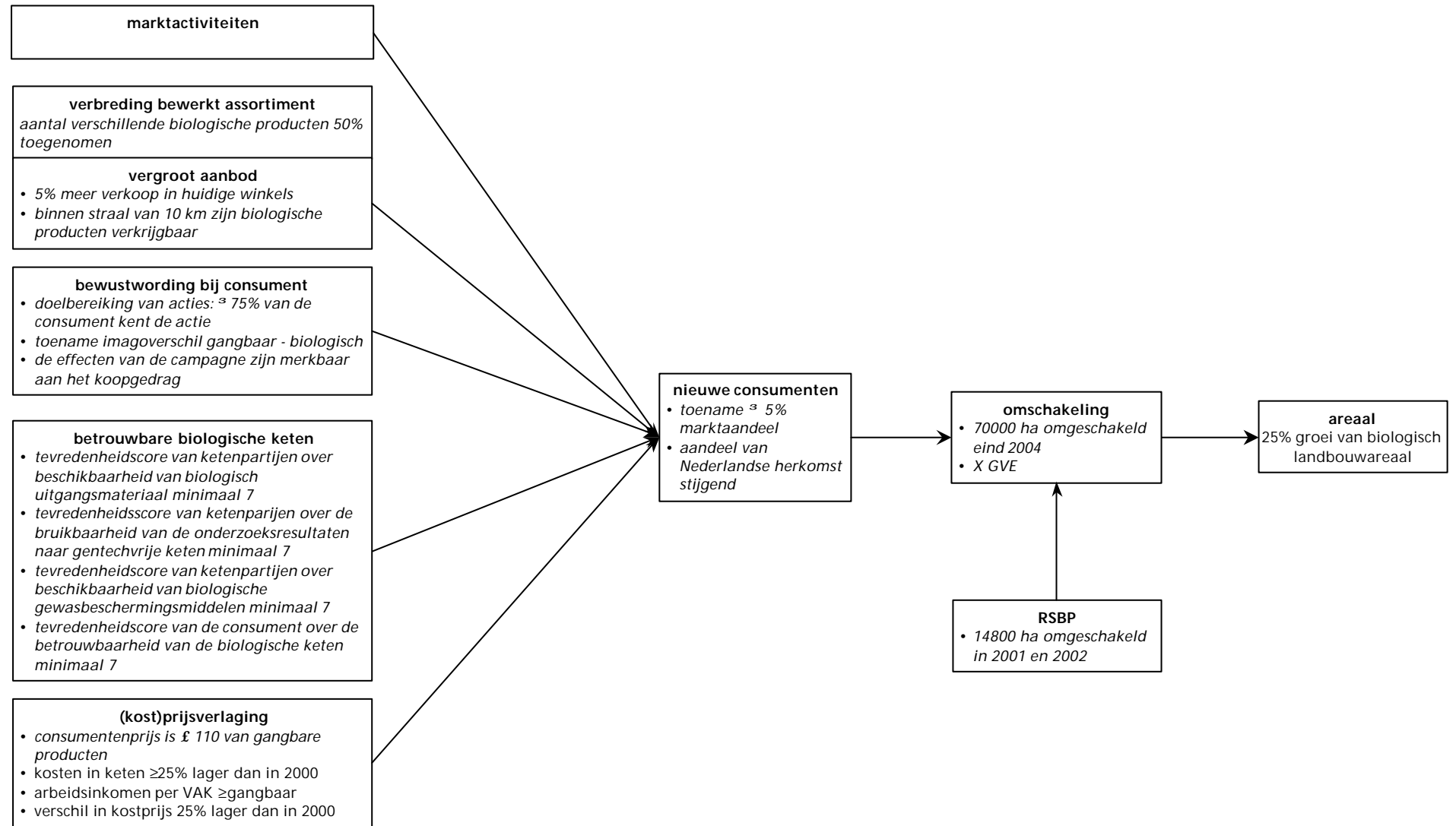
productie

overig

outcome

Bijlage 2: Indicatoren van het AKC

Datum : 4 juli 2001
Betreft: Evaluatie "Een biologische markt te winnen"
Van: E. Prins
cc:
Bijlagen: 1

Aan: Expertisecentrum LNV
T.a.v. mw. ir. L.J.A. Lekkerkerk
Postbus 482
6710 BL Ede

Beste Leny,

Ik heb naar aanleiding van jouw vraag over indicatoren en streefwaarden voor de evaluatie van de beleidsnota "Een biologische markt te winnen" gesproken met de projectleider van het project "Biologische landbouw in het agrarisch onderwijs, de definitieve doorbraak". In het kader van dit project wordt een onderzoek gedaan naar de stand van zaken in het agrarisch onderwijs op het gebied van biologische landbouw.

In de beleidsnota staat het onderwijs als volgt genoemd:

1. integratie van biologische landbouw in de reguliere opleiding
2. brede introductie en verspreiding van de biologische landbouw in de beroepspraktijk

Dit is te vertalen in drie indicatoren:

- a. aandeel studiebelasting besteed aan biologische landbouw,
- b. houding van studenten en docenten ten aanzien van biologische landbouw,
- c. verbinding van onderwijsinstelling met de beroepspraktijk

1. aandeel studiebelasting besteed aan biologische landbouw

Het is belangrijk om hierbij onderscheid te maken tussen het kerncurriculum, de vrije keuze ruimte en de stages. Aangezien het kerncurriculum door iedereen wordt gevolgd, kan voor deze indicator het best naar het kerncurriculum gekeken worden. In het HBO is dit grofweg 60 studiepunten. Als streefwaarde is 10% van de studiebelasting besteed aan biologische landbouw, verdeeld over alle vakken denkbaar en haalbaar.

1. houding van leerlingen / studenten en docenten ten aanzien van biologische landbouw

Naast het kwantitatieve aspect van de aandacht voor biologische landbouw, is de kwaliteit van de aandacht van doorslaggevende betekenis. De houding van de docent is hierbij van belang. Het doel is uiteindelijk de houding van de student. De streefwaarde bij deze indicator is dat alle studenten en docenten met respect praten over de biologische landbouw, dat het beschouwd wordt als een serieus alternatief voor een deel van de landbouwbedrijven in Nederland en dat men nieuwsgierig is naar deze vorm van landbouw.

Het gaat niet alleen om het aantal bedrijven dat uiteindelijk een SKAL licentie verkrijgt, maar om een proces van ecologisering van de gehele landbouw.

1. verbinding van onderwijsinstelling met de beroepspraktijk

Het is van groot belang dat het onderwijs verbonden is met de beroepspraktijk, dit geldt ook voor het onderwerp biologische landbouw. Het geeft aan in hoeverre een school werkelijk verbonden is met de biologische landbouw. De verbinding kan gestalte krijgen in de vorm van gastsprekers, stages of bedrijfsbezoeken. Dit kan worden uitgedrukt in een aantal contacten van studenten / leerlingen met ondernemers. Als streefwaarde kan worden gehanteerd dat leerlingen / studenten gedurende hun opleiding ten minste 5 biologische ondernemers ontmoet moeten hebben.

De bovengenoemde onderwerpen worden op dit moment onderzocht in het kader van het project “Biologische landbouw in het agrarisch onderwijs, de definitieve doorbraak”. Ter informatie stuur ik je als bijlage de vragenlijsten die in het kader van het project zijn verstuurd naar 19 locaties van agrarische scholen (AHS, AOC en IPC).

De gegevens die nodig voor de indicatoren worden niet standaard verzameld. Dit is de reden waarom het project “Biologische landbouw in het agrarisch onderwijs, de definitieve doorbraak” wordt uitgevoerd. Ik kan me voorstellen dat aan het eind van de periode van de beleidsnota “Een biologische markt te winnen”, er nogmaals een korte enquête wordt uitgevoerd op basis van de ervaringen van het huidige onderzoek.

met vriendelijke groet,

Erik Prins

directeur Agrarisch Kennis Centrum Flevoland

Bijlage 3: Cijfermateriaal bij het speerpunt Kennis

Op basis van DLV-plannen voor biologische landbouw, die opgesteld zijn in opdracht van LNV, zijn streefwaarden geconstrueerd voor het onderdeel 'voorlichting agrariërs' op pagina 15. Het betreft schattingen, omdat de plannen ongelijksoortige informatie bevatten, en omdat slechts één van de plannen de looptijd van de nota betreft.

indicator	streefwaarde (personen per jaar)				
	Biom	Bioveem	glasgroente, bloemisterij, champignon	bloembollen, fruitteelt, boomteelt	totaal
deelnemers	85	35	35	45	200
bezoekers	1000	5000	100	400	6500

De bedragen in de totaalkolom zijn opgenomen in de tabel op pagina 15

DWK leverde het volgende cijfermateriaal over de besteding van aanstuurbaar DLO-en PO-geld. Ook dit heeft geen betrekking op de hele looptijd van de nota.

2002

PO

Optimalisatie bedrijfsvoering

Biologische veehouderij : f 2.536.000,-- (indicatie)

Sub progr biologisch fruitteelt : f 510.000 (indicatie)

DLO :

Optimalisatie bedrijfsvoering

DLO-342 budget 1999 : f 3.034.000,--

budget 2000: f 4.120.000,--

budget 2001: f 4.243.000,--

budget 2002: f 4.329.000,-- (indicatie)

Biologische productie uitgangsmateriaal

DLO-387 budget 2001 f 400.000,--

DLO-PO-388 budget 2001 f 1.700.000,-- (75% biologisch = f 1.275.000,-- (DLO)
(zie tevens PO inzet = f 452.000)

budget 2002: f 1.280.000,-- (DLO) + f 460.000 (PO)

DLO-373 budget 2000 en 2001 f 300.000,--

budget 2002 f 300.000,-- (indicatie)

Optimalisatie van ketens

AKK kennis DLO kennisinstelling budget 2001 f 500.000,--

kennisinstelling budget 2002 f 1000.000,--

Nieuwe programma's DLO/PO miv 2002 (INDICATIES)

Vermindering arbeidsinzet onkruidbestrijding

Koepelprogramma f 400.000,-- (DLO) + f 300.000 (PO)

Bioveem inzet DLO f 600.000,-- (DLO)

Biologische onkruidbestrijding f 500.000,-- (DLO) + f 100.000 (PO)

Optimalisatie bedrijfsvoering

Biologische bedrijfssystemen voor opengrondsteelten f 700.000 (DLO) f 3.300.000 (PO) **

Biologische bedrijfssystemen voor beschermde teelten f 600.000 (DLO) f 2.500.000 (PO) **

Optimalisatie van ketens

Keten en kwaliteitsonderzoek f 2.000.000,-- (DLO ??)

** niet helemaal zeker.

De bedragen zijn als volgt verwerkt:

	optimalisering bedrijfsvoering	biologische productie uitgangsmateriaal	optimalisatie van ketens	arbeidsinzet onkruidbestrijding	koepel
2002					
PO					
biologische veehouderij	fl 2.536.000				
subpr. biologische fruitteelt	fl 510.000				
DLO-PO-388		fl 460.000			
DLO					
DLO-342		fl 4.329.000			
DLO-PO-388		fl 1.280.000			
DLO AKK			fl 1.000.000		
Indicaties m.i.v. 2000					
PO					
koepel					fl 300.000
onkruidbestrijding				fl 100.000	
opengrondsteelten	fl 3.300.000				
beschermd teelten	fl 2.500.000				
DLO					
koepel					fl 400.000
BIOVEEM	fl 600.000				
onkruidbestrijding				fl 500.000	
opengrondsteelten	fl 700.000				
beschermd teelten	fl 600.000				
keten en kwaliteit			fl 2.000.000		
Totaal 2002	fl 10.746.000	fl 6.069.000	fl 3.000.000	fl 600.000	fl 700.000
Totaal 2001 - 2004	fl 42.984.000	fl 24.276.000	fl 12.000.000	fl 2.400.000	fl 2.800.000

De bedragen uit de onderste rij zijn - afgerond - als streefbedragen opgenomen op pag. 15, voor de looptijd van de nota.

Bijlage 4: Berekening streefwaarden speerpunt Productie

Deze bijlage bevat de onderbouwing van de streefwaarden van het speerpunt 'Productie', op pagina 17.

Berekening streefwaarden areaal

Uitgangspunten:

- 10% areaal in 2010, dit houdt in een groei van het biologisch areaal met 25% per jaar (blz. 7 beleidsnota).
- Areaal januari 2000 is 23.000 ha (eko-monitor en blz. 21 beleidsnota)

Berekening
Bij 25% groei:

datum	aantal biologische ha (bij 25% groei)
begin 2000	23.000
begin 2001	28.750
begin 2002	36.000
begin 2003	45.000
begin 2004	56.000
eind 2004	70.000

Berekening streefwaarden aantal ha dat gebruik maakt van RSBP (omschakeling)

Uitgangspunt:

- In de nota is 20 miljoen in 2001 en 10 miljoen in 2002 gereserveerd voor de RSBP.

Aannames:

- 80% van de aanvragers maakt gebruik van omschakeldeel, 20% van de voortzettingssubsidie
- Het gemiddelde uitkeringsbedrag per om te schakelen ha is f 325,- per jaar, dus in totaal f 1.625,- (premie wordt 5 jaar uitgekeerd)

Berekening:

Van de 30 miljoen gaat 80% naar omschakeling, dus 24 miljoen. Bij f 1.625,- per ha kan 14.769 ha (afgerond 14.800 ha) gebruikmaken van RSBP (in 2001 en 2002 samen)

Berekening streefwaarden aantal aanvragen RSBP

aannames:

- gemiddelde bedrijfsgrootte van de aanvragers is 25 ha
- 80% van de aanvragen wordt goedgekeurd
- 80% van de aanvragers maakt gebruik van omschakeldeel, 20% van de voortzettingssubsidie

Uitgaande van 14.769 ha die valt onder de RSBP betekent dit 591 goedgekeurde aanvragen voor het omschakeldeel. Uitgaande van de verhouding 80/20 betekent dit 738 goedgekeurde en gehonoreerde aanvragen voor de hele RSBP.

Uitgaande van een uitval van 20% betekent dit een streefwaarde van 923 aanvragen

Berekening ha dat geen gebruik maakt van RSBP

2001 en 2002

In 2001 en 2002, de jaren dat er een RSBP is, groeit het areaal met 16.250 ha (45.000- 28.750). Hiervan kan 14.800 ha gebruik maken van RSBP 1450 ha dus niet. Per jaar dus ca. 725 ha (afgerond 700 ha) omgeschakeld zonder RSBP.

2003 en 2004

In 2003 en 2004 is er geen RSBP en groeit areaal met 25.000 ha (70.000 - 45.000), gemiddeld dus 12.500 ha per jaar.

Omdat ook grond waarop biologische productie plaatsvindt aan de landbouw wordt onttrokken of (weer) "gangbaar" wordt geëxploiteerd (terugschakeling), zijn de oppervlakten die omschakelen zonder RSBP minimale oppervlakten. Dus in 2001 en 2002 zou = 700 ha per jaar moeten omschakelen om ook de teruggeschakelde of uit de roulatie gehaalde biologische oppervlakte te compenseren. Voor 2003 en 2004 is dat = 12.500 ha.

Aantal omgeschakelde bedrijven

aanname:

gemiddelde bedrijfsgrootte is 25 ha

berekening:

2001 en 2002

Via RSBP schakelen totaal 591 bedrijven om in 2001 en 2002. Dat zijn 295 bedrijven per jaar. Daarnaast wordt 1450 ha omgeschakeld buiten RSBP om; dat zijn $(1450/2)/25=29$ bedrijven per jaar. In totaal schakelen $295+29=324$ bedrijven om.

2003 en 2004

Bij een groei van gemiddeld 12.500 ha per jaar, moet het aantal bedrijven met 500 per jaar toenemen (500×25 is 12.500) in 2003 en 2004

Ook voor dit aantal bedrijven geldt, dat het minimale aantallen zijn om dezelfde reden als hierboven betreffende de omgeschakelde oppervlakte.